

Маргарита МАЙОРЕНКО, юрист

КОНТРАГЕНТ ЗАПОДІЯВ ЗБИТКИ: ПРЕД'ЯВЛЯЄМО ПРЕТЕНЗІЮ

Якщо контрагент порушує свої зобов'язання за договором (відмовляється від виконання договору, несвоєчасно здійснює оплату, поставляє неякісний товар і т. д.), сторона, яка постраждала, має право вимагати від нього не тільки виконання цих зобов'язань, але й відшкодування заподіяних збитків. У консультації розповімо, як правильно оформити та пред'явити претензію контрагенту у зв'язку з невиконанням договірних зобов'язань.

? **Які збитки зобов'язаний відшкодувати контрагент у разі невиконання зобов'язань?**

Збитки – це витрати, понесені постраждалою стороною, втрата або пошкодження майна, а також неотримані нею доходи, які сторона отримала б у випадку належного виконання зобов'язання або дотримання правил провадження господарської діяльності другою стороною (ч. 2 ст. 224 ГК).

Поняття збитків також визначене в ЦК, причому воно схоже з визначенням із ГК. Так, згідно зі ст. 22 ЦК збитками є:

- витрати, що виникли в особи у зв'язку зі знищенням або пошкодженням речі;
- витрати, які особа здійснила або повинна буде здійснити для відновлення свого порушеного права (реальний збиток);
- доходи, які особа могла б реально отримати за звичайних обставин, якби її право не було порушене (упущена вигода).

Згідно зі ст. 225 ГК до складу збитків, що підлягають відшкодуванню особою, яка допустила господарське правопорушення, включаються:

- вартість втраченого, пошкодженого або знищеного майна;
- додаткові витрати (штрафні санкції, вартість додаткових робіт, додатково витрачених матеріалів і т. п.), понесені стороною, якій заподіяно збитки внаслідок порушення контрагентом зобов'язання;

- неотриманий прибуток (упущена вигода), на який постраждала сторона мала право розраховувати в разі належного виконання зобов'язання контрагентом. Наприклад, строк договору оренди вже закінчився, а орендар не звільняє приміщення, позбавляючи можливості орендодавця використовувати його у своїй господарській діяльності та отримувати прибуток;
- матеріальна компенсація моральної шкоди (наприклад, шкода, завдана діловий репутації).

? **Як довести наявність у постраждалої сторони упущеної вигоди?**

Зазначимо, що довести на практиці наявність упущеної вигоди не так просто. Пояснимо докладніше.

Згідно з Оглядом листом № 01-06/20/2014 суди при розгляді спорів про відшкодування упущеної вигоди повинні з'ясувати, чи міг реально понести такі збитки кредитор і чи вживав він заходи щодо їхнього відшкодування.

Якщо кредитор висуває вимогу про відшкодування неотриманих доходів (упущеної вигоди), він повинен довести, що ці доходи (вигода) не є абстрактними, а дійсно були б ним отримані у зв'язку з виконанням зобов'язань боржником. Кредитор зобов'язаний довести також, що він міг і повинен був отримати певні доходи і тільки неправомірні дії боржника стали єдиною та достатньою причиною, яка позбавила його такої можливості.

Наприклад, постановою Київського апеляційного господарського суду від 10.09.18 р. (ЄДРСР, реєстр. № 76473157) позивачу було відмовлено в стягненні збитків у вигляді упущеної вигоди. Позивач обґрунтовував свої вимоги тим, що неприйняття відповідачем виготовленої для нього продукції стало підставою для її реалізації як брухту за більш низькою ціною. Однак суд від-

мовив позивачу в задоволенні позову, оскільки позивач не вжив усіх необхідних заходів для запобігання виникненню збитків та отримання доходів. Так, позивач не надав суду доказів, що підтверджують спроби реалізувати зазначену продукцію не як брухт та відмову інших осіб у її придбанні.

Майте на увазі! Якщо ви хочете стягнути з контрагента збитки у вигляді упущеної вигоди, вам необхідно надати докази наявності та розміру таких збитків (платіжні та інші документи, що підтверджують витрати, документи, що підтверджують наявність неотриманого прибутку, і т. д.).

У яких випадках контрагент звільняється від обов'язку з відшкодування збитків?

Збитки підлягають відшкодуванню при одночасній наявності таких умов (ст. 613, 614 ЦК):

- порушення зобов'язання;
- заподіяння збитків;
- причинний зв'язок між порушенням зобов'язання та збитками;
- наявність провини контрагента (наміру або необережності).

Важливо! Згідно зі ст. 617 ЦК і ст. 218 ГК контрагент **звільняється від відповідальності**, якщо він не зміг виконати свої зобов'язання внаслідок дії обставин непереборної сили (наприклад, повінь, пожежа, воєнний конфлікт і т. д.). При цьому до таких обставин не відноситься відсутність на ринку необхідних для виконання зобов'язання товарів, відсутність у боржника необхідних коштів.

Тобто якщо з'ясується, що контрагент не поставив товар в обумовлений договором строк, наприклад, через повінь, він звільняється від обов'язку відшкодувати збитки, що виникли у зв'язку з непостачанням товару суб'єкту господарювання (далі – СГ).

Чи обов'язково пред'являти претензію чи можна відразу звернутися до суду?

Згідно із ч. 2 ст. 22 ГК пред'явлення претензії – **це право**, а не обов'язок СГ. Тобто в постраждалої сторони є вибір – або звернутися до контрагента з письмовою претензією, або відразу подати позов до господарського суду (ст. 4 ГПК). Однак

ми радимо не поспішати і спочатку подати претензію контрагенту. Пояснимо чому.

Претензійний порядок урегулювання спорів має ряд переваг:

- по-перше, це більш лояльний і менш затратний за часом метод, адже в цьому випадку не потрібно сплачувати судовий збір, оплачувати послуги адвоката;
- по-друге, якщо ви маєте намір продовжувати співпрацю з контрагентом, то спочатку краще направити йому претензію, а не затівати тривалі судові розгляди.

Виняток: законодавством може бути передбачений обов'язковий досудовий порядок урегулювання спорів (ч. 1 ст. 19 ГПК), наприклад у сфері міжнародних залізничних вантажних перевезень (ст. 29 УМВС).

Протягом якого строку треба подавати претензію?

Строк подання претензії законодавчо **не встановлено**. Однак для деяких договорів передбачені спеціальні строки. Наприклад, існує **спеціальний строк подання претензій, який впливає з договору перевезення вантажу**. У такому випадку претензію необхідно подати протягом 6 місяців, а претензії щодо сплати штрафів і виплати премій – протягом 45 днів (ч. 2 ст. 315 ГК).

У будь-якому разі необхідно враховувати **строки позовної давності**. За загальним правилом звернутися до суду потрібно **протягом 3 років** із дня, коли особа дізналася, що її право порушене. Але існують і спеціальні строки позовної давності (ч. 2 ст. 258 ЦК). Наприклад, спеціальна позовна давність в **1 рік** встановлена до вимог, які впливають із договору перевезення вантажу, пошти.

Отже, подавати претензію потрібно завчасно, щоб не прострочити строк, встановлений для судового оскарження.

Як правильно оформити претензію?

Законом форму претензії **не затверджено**. Однак претензія повинна містити такі обов'язкові реквізити (ч. 2 ст. 222 ГК):

- повне найменування (П. І. Б. – для підприємця) і поштові реквізити заявника (кредит-

тора) та особи, якій вона пред'являється (боржника);

- номер і дата пред'явлення претензії;
- обставини, через які пред'явлена претензія;
- докази, що підтверджують такі обставини;
- вимоги заявника з посиланням на нормативні акти. Наприклад: відшкодувати заподіяні збитки, пов'язані з несвоєчасним постачанням товару, сплатити штрафні санкції і т. д.;
- суму претензії та її розрахунок (якщо вона виражена в грошовому еквіваленті) із платіжними реквізитами заявника;
- перелік доданих документів, доказів (оригінали або належним чином засвідчені копії).

Претензію бажано складати у двох примірниках, щоб один примірник залишився в СГ. Підписується претензія уповноваженою особою (представником) підприємства (підприємцем) і направляється боржнику рекомендованим або цінним листом з описом вкладення або вручається під підпис (**зразок** претензії див. у кінці консультації).

На замітку: до претензії можна не додавати документи, якщо вони є в другій стороні (ч. 4 ст. 222 ГК). Достатньо послатися на їх наявність у боржника, указавши реквізити.

? У який строк контрагент, який заподіяв збитки, зобов'язаний розглянути претензію?

Претензія розглядається **в місячний строк** із дня її отримання, якщо інший строк не встановлено законодавством. Так, більш тривалий строк для відповіді встановлено в ч. 3 ст. 315 ГК для спорів, що впливають із договорів пере-

вення. Перевізник розглядає заявлену претензію та повідомляє заявника про її задоволення або відхилення протягом **3 місяців**, а претензію за перевезенням у прямому змішаному сполученні – протягом **6 місяців**. Претензії щодо сплати штрафу або виплати премії в цій сфері розглядаються протягом **45 днів**.

? У якій формі контрагент повинен надати відповідь?

Контрагент повинен надати відповідь на претензію **в письмовій формі**. Відповідь підписується уповноваженою особою або представником отримувача претензії та направляється заявнику рекомендованим чи цінним листом або вручається йому під підпис (ч. 8 ст. 222 ГК).

Слід знати! При розгляді претензії сторони в разі необхідності повинні звірити розрахунки, провести експертизу або вчинити інші дії для забезпечення досудового врегулювання спору (ч. 7 ст. 222 ГК).

Законодавством не встановлено ні типової форми відповіді на претензію, ні обов'язкових реквізитів відповіді. Однак у даному випадку важливий результат розгляду претензії. Це може бути:

- невизнання боргів;
- визнання боргів повністю;
- визнання боргів частково.

Якщо ж контрагент відмовився відшкодувати збитки, згодний відшкодувати лише частину суми або взагалі не відповів на претензію, тоді СГ, який зазнав збитків, доцільно звернутися до суду (як стягнути з контрагента збиток у судовому порядку, див. на с. 26 цього видання).

ВИСНОВКИ

СГ має право вимагати від контрагента, який не виконує договірні зобов'язання, відшкодування збитків. Під збитками розуміють не тільки вартість втраченого, пошкодженого або знищеного майна, але й додаткові витрати (наприклад, пеню, штраф), упущену вигоду та моральну шкоду.

Висунути свої вимоги контрагенту можна, направивши йому претензію. Водночас можна відразу подати позов до суду. Однак ми радимо спочатку подавати претензію. Якщо ж контрагент не відповість на претензію або відмовиться виконувати своє зобов'язання та відшкодувати заподіяні збитки, тоді постраждалій стороні варто звернутися до суду.

ЗРАЗОК

ТОВ «Яблуко»
код ЄДРПОУ 78976543
м. Ковель, вул. Сапфірова, 29

Кому: ТОВ «Карамболь»
код ЄДРПОУ 87905498
м. Львів, вул. Коновальця, 86

Вих. № 345 від 24.05.19 р.

Претензія про сплату заборгованості за поставлені товари

Між Товариством з обмеженою відповідальністю «Яблуко» (далі – Постачальник) і Товариством з обмеженою відповідальністю «Карамболь» (далі – Покупець) укладено договір поставки № 93 від 01.03.19 р. (далі – Договір). За умовами Договору Постачальник зобов'язаний передати у власність Покупця обладнання (далі – Товар), характеристики якого, кількість та вартість, а також строки поставки визначалися сторонами в Специфікаціях, які є невід'ємною частиною Договору, а Покупець зобов'язаний прийняти Товар та своєчасно оплатити його на умовах, вказаних у Договорі.

Сторонами було укладено Специфікацію від 05.03.19 р. № 1 на поставку Товару на загальну суму 20 000 грн. та Специфікацію від 20.03.19 р. № 2 на поставку Товару на загальну суму 152 356 грн. Разом 172 356 грн. (сто сімдесят дві тисячі триста п'ятдесят шість грн.).

Постачальник здійснив поставку Товару Покупцю згідно з видатковими накладними:

- від 10.03.19 р. № 1 – на загальну суму 20 000 грн.;
- від 06.04.19 р. № 2 – на загальну суму 152 356 грн.

Таким чином, свої зобов'язання із поставки на адресу Покупця Товару, зазначеного у Специфікаціях № 1 та № 2 до Договору, ТОВ «Яблуко» виконало в повному обсязі. Загальна вартість поставленого Товару становила 172 356 грн. (сто сімдесят дві тисячі триста п'ятдесят шість грн.).

Пунктом 6.5 Договору передбачено, що Покупець оплачує Товар у такому порядку:

- 100 % вартості Товару, визначеного в Специфікації № 1, – за попередньою оплатою;
- 100 % вартості Товару, визначеного в Специфікації № 2, – протягом 14 календарних днів з моменту поставки Товару на об'єкт, зазначений у п. 2.3 Договору.

Фактично Покупець здійснив такі оплати: 10.04.19 р. перерахував на банківський рахунок Постачальника 20 000 грн., 15.04.19 р. – 35 000 грн. Загальна сума отриманих Постачальником грошових коштів від Покупця – 55 000 грн. (п'ятдесят п'ять тисяч грн.). За умовами Договору та Специфікацій № 1 та № 2 останній день оплати Покупцем отриманого Товару сплив 20.04.19 р. Прострочення оплати вартості поставленого Товару на дату підписання цієї претензії становить 34 календарних дні.

Отже, фактично не отримавши попередню оплату в повному обсязі, як це передбачено умовами Договору, Постачальник виконав свої зобов'язання та поставив Покупцю Товар, а Покупець порушив умови Договору, внаслідок чого виникла заборгованість за Договором у розмірі 117 356 грн. (сто сімнадцять тисяч триста п'ятдесят шість грн.).

Відповідно до ст. 526 Цивільного кодексу (далі – ЦК) зобов'язання має виконуватися належним чином згідно з умовами договору та вимогами цього кодексу, інших актів цивільного законодавства. Як передбачено ст. 525 ЦК, одностороння відмова від зобов'язання або одностороння зміна його умов не допускається.

Згідно з ч. 1 ст. 530 ЦК якщо у зобов'язанні встановлений строк його виконання, то воно підлягає виконанню у цей строк.

За договором поставки продавець (постачальник), який здійснює підприємницьку діяльність, зобов'язується передати в установлений строк (строки) товар у власність покупця для використання його у підприємницькій діяльності або в інших цілях, не пов'язаних з особистим, сімейним, домашнім або іншим подібним використанням, а покупець зобов'язується прийняти товар і сплатити за нього певну грошову суму (ст. 712 ГК).

Таким чином, Відповідач порушив вимоги ст. 526, 530, 712 ЦК, що призвело до утворення з боку Покупця заборгованості перед Постачальником у сумі 117 356 грн. (сто сімнадцять тисяч триста п'ятдесят шість грн.).

Пунктом 10.6 Договору Сторони передбачили відповідальність за порушення строків оплати – сплату пені на користь Постачальника у розмірі 0,1 % вартості неоплаченого товару за кожен день прострочення.

Якщо за порушення зобов'язання встановлено неустойку, то вона підлягає стягненню у повному розмірі, незалежно від відшкодування збитків (ч. 1 ст. 624 ЦК).

Керуючись ст. 624 ЦК та положенням договору, на дату підписання цієї претензії Покупець за порушення строків оплати Товару повинен сплатити на користь Постачальника пеню у розмірі 3 990 грн. 10 коп. (три тисячі дев'ятсот дев'яносто грн. 10 коп.), або 117 грн. 35 коп. за кожен день прострочення оплати, що становить 0,1 % вартості неоплаченого Товару за Специфікацією № 2 до Договору.

Розрахунок:

$$117\ 356 \text{ грн. (вартість неоплаченого Товару)} \times 0,1 \% \text{ (розмір пені)} \times 34 \text{ (дні прострочення)} = 3\ 990 \text{ грн. 10 коп.}$$

Крім того, ТОВ «Яблуко» зазнало збитків у вигляді упущеної вигоди (неодержаного прибутку) внаслідок порушення ТОВ «Карамболь» умов Договору в частині належної оплати поставленого товару.

Нормою ч. 2 ст. 22 ЦК передбачено, що збитками є: втрати, яких особа зазнала у зв'язку зі знищенням або пошкодженням речі; витрати, які особа здійснила або мусить здійснити для відновлення свого порушеного права (реальні збитки); доходи, які особа могла б реально одержати за звичайних обставин, якби її право не було порушене (упущена вигода).

Так, відповідно до договору купівлі-продажу від 29.01.19 р. № 29/5-1, укладеного між ТОВ «Яблуко» і ТОВ «Аквамарин», постачальник придбав товар, який надалі став предметом Договору, за ціною 154 653 грн. (сто п'ятдесят чотири тисячі шістсот п'ятдесят три грн.). За Договором № 93 від 01.03.19 р. ціна товару становить 172 356 грн.

Розмір упущеної вигоди позивача розраховано так:

$$172\ 356 \text{ грн.} - 154\ 653 \text{ грн.} = 17\ 703 \text{ грн.}$$

На підставі вищевикладеного ВИМАГАЄМО:

Виконати свої зобов'язання за Договором належним чином та перерахувати на наш рахунок:

1. Суму заборгованості в розмірі 117 356 грн. (сто сімнадцять тисяч триста п'ятдесят шість грн.).
2. Пеню в розмірі 3 990 грн. 10 коп. (три тисячі дев'ятсот дев'яносто грн. 10 коп.) за порушення умов оплати Товару.
3. Відшкодувати збитки у вигляді упущеної вигоди в розмірі 17 703 грн. (сімнадцять тисяч сімсот три грн.).

Разом – 139 049 грн. 10 коп. (сто тридцять дев'ять тисяч сорок дев'ять грн. 10 коп.).

У разі невиконання Вами вимог цієї претензії або залишення її без відповіді ми будемо змушені звернутися до Господарського суду з позовною заявою про стягнення з Вашого підприємства суми заборгованості, штрафних санкцій та упущеної вигоди, а також усіх інших витрат, пов'язаних із поданням позову.

Додатки:

1. Копія договору купівлі-продажу від 29.01.19 р. № 29/5-1.
2. Копія додатка 1 до договору купівлі-продажу від 29.01.19 р. № 29/5-1.

Усі необхідні документи для розгляду цієї претензії (Договір; Специфікації № 1 і № 2, видаткові накладні № 1–3 та інші документи) є в наявності у ТОВ «Карамболь».

<...>